

Saksbehandler: Paul Erik Wirgenes/Gerd Karin Røsæg

Referanser: KR 33/08, SKR 34/08, KR 44/08

Vedlegg:

- KM 7.1.1/08 "Når tro deles". Styringsgruppas rapport for forsøks- og utviklingsfasen 2003-2008
- KM 7.1.1.1/08 "Kunnskap, opplevelse og tilhørighet". Evaluering av forsøksfasen i Den norske kirkes trosopplæringsreform

Trosopplæringsreformen. Styringsgruppas rapport for forsøks- og utviklingsfasen 2003-2008: "Når tro deles"

Sammendrag

Trosopplæringsreformen ble vedtatt i Stortinget i mai 2003. Reformen ble vedtatt med en innledende femårig forsøks- og utviklingsfase som har vært prosjektorganisert. Den 6. juni 2003 oppnevnte Kirkerådet en bredt sammensatt Styringsgruppe for reformen under ledelse av Helga Haugland Byfuglien.

Den femårige forsøks- og utviklingsfasen avsluttes i 2008, og siste fase av prosjektet er særlig innrettet mot oppsummeringer og tilrettelegging av reformens videreføring. Reformen har hatt et særlig fokus på fornyelsen av trosopplæring i den lokale menighet. Det har vært gjennomført en rekke åpne utlysingsprosesser for både menigheter og for regionale og nasjonale enheter. Mer enn 80 % av alle menigheter i Den norske kirke har søkt en eller flere ganger. Høsten 2008 er 37,5 % av alle menigheter prosjektmenigheter. Det er utviklet et omfattende rapporteringsverktøy og kursvirksomhet som bidrar til dokumentasjon og fagutvikling av kirkens trosopplæring. Trosopplæringsreformen har som målsetting å utvide og fornye en systematisk og sammenhengende trosopplæring for alle dømte mellom 0 og 18 år. Styringsgruppa mener at prosjektperioden har lagt et godt grunnlag for det videre arbeidet med reformen og legger med dette frem Styringsgruppas rapport med anbefalinger for reformens videreføring.

Evalueringen av trosopplæringsreformen er gjennomført av Arbeidsfellesskapet med forskere fra Diakonhjemmet Høgskole og Det teologiske Menighetsfakultetet under ledelse av Otto Hauglin fra Otto Hauglin rådgivning as. Arbeidsfellesskapets avsluttende rapport, "Kunnskap, opplevelse og tilhørighet" er vedlagt Styringsgruppas rapport.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

1. Kirkemøtet vil uttrykke en stor takk til Styringsgruppa for trosopplæringsreformen for det solide arbeidet som er nedlagt og for den foreliggende rapport. Rapporten sammen med evalueringen fra Arbeidsfellesskapet gir et godt bilde av arbeidet som er gjort, samtidig som dette materialet gir verdifulle føringer for det videre arbeidet.
2. Kirkemøtet ser det som tjenlig at trosopplæringsreformen forstås som en prosess med ulike faser:
 - en innledende fase (tilsvarende prosjektperioden 2004-2008)
 - en gjennomføringsfase hvor reformen innføres i alle menigheter
 - en konsolideringsfase hvor reformen integreres i normal virksomhet

Kirkemøtet legger til grunn den innholdsbestemmelse av den enkelt fase som styringsgruppas rapport skisserer. Videre vil Kirkemøtet understreke betydningen av at gjennomføringsfasen gjøres så kort som mulig.

3. Kirkemøtet vil understreke betydningen av en fortsatt nasjonal ledelse av trosopplæringsreformen og at det bygges videre på erfaringene fra forsøksfasen. Kirkemøtet ber Kirkerådet arbeide for et tilstrekkelig antall stillingsressurser nasjonalt, slik at det nasjonalt kan opprettholdes ledelsesfunksjoner som koordinerer og bevarer et fokus på trosopplæringen med faglig tyngde og utøvende funksjon.
4. Kirkemøtet ber om at det arbeides videre med innføring av reformen i menigheter som ikke har vært prosjektmenigheter, etter den modell som beskrives i rapporten. Det bes i den forbindelse om at det utarbeides en forutsigbar opptrappingsplan og at Kirkerådet utarbeider kriterier for tildeling av midler til lokalmenighet.
5. Kirkemøtet vil understreke at midler som tilføres reformen primært skal tilfalle lokalmenigheten, men vil samtidig understreke nødvendigheten av nasjonale støttestrukturer. Kirkemøtet vil derfor anbefale overfor departementet at:
 - bevilgningene gis som øremerket tilskudd til Kirkerådet med bispedømmerådet som regional forvalter
 - det tildeles midler til alle bispedømmene slik at de kan få en sentral rolle som regionalt mellomledd mellom Kirkerådet og menighetene. Dette innebærer bl.a. at bispedømmene får som oppgave å tildele midler til kirkelige felleråd/menighetene ut fra en nasjonal fordelingsnøkkel.
 - det fortsatt gis anledning til sentralt å avsette midler til
 - fortsatt forsøksarbeid og metodeutvikling, herunder nasjonale utviklingsprosjekter
 - forskning og fagutvikling
 - videreutvikling og drift av et kompetansenettverk
 - videreutvikling og drift av en mentortjeneste

6. Kirkemøtet ser det som viktig at det også i det videre arbeidet avsettes midler til trosopplæring for barn og unge med særskilte behov.
7. Kirkemøtet anbefaler at samarbeidet med de ulike barne- og ungdomsorganisasjonene videreføres og styrkes i det videre arbeid med trosopplæringsreformen.
8. Kirkemøtet ber om at følgende spørsmål blir spesielt vurdert i det videre arbeid med Plan for trosopplæring:
 - konfirmasjonens plass og forhold til trosopplæringen som helhet
 - eventuelle godkjenningsordninger for lokalt planverk
 - utvikling av gode rapporteringsrutiner

I arbeidet med Plan for samisk kirkeliv må videreutvikling av trosopplæring for barn og unge i de ulike samiske områdene vektlegges.

9. Kirkemøtet vil i likhet med Styringsgruppa understreke at trosopplæringsreformen er underfinansiert i forhold til de aktivitetsmålene som ligger i de politiske vedtakene, og at det er avgjørende at tildelingen til kirkens trosopplæring indeksreguleres.
10. Kirkemøtet har merket seg at det i løpet av prosjektperioden er rekruttert mange medarbeidere og at disse har ulik type kompetanse, dette gjelder både frivillige medarbeidere og ansatte. Det må utvikles overgangsordninger for de ansatte i trosopplæringsreformen i tråd med styringsgruppas anbefalinger. Videre bes Kirkerådet intensivere arbeidet med kvalifikasjonskrav tilsvarende bachelor-grad for stillinger innenfor trosopplæring, og eventuelt diakoni og kirkemusikk, jf KM 06/02.
11. Kirkemøtet ber Kirkerådet holde fast ved målsettingen om å se de ulike pågående reformprosesser i relasjon til hverandre, og at arbeidet med menighetsutvikling intensiveres.
12. Kirkemøtet ber Kirkerådet om å oppnevne en faggruppe som kan følge det videre arbeidet med reformen.

Saksorientering

Trosopplæringsreformen ble vedtatt i Stortinget i mai 2003 og ble innledet med en femårig forsøks- og utviklingsfase (2004-2008). Kirkerådet oppnevnte 6. juni 2003 en Styringsgruppe for trosopplæringsreformen bestående av 10 personer under ledelse av daværende generalsekretær i Norges KFUK/FKUM Helga Haugland Byfuglien. Styringsgruppa avleverer med dette sin rapport for den prosjektorganiserte forsøks- og utviklingsfasen.

Styringsgruppa ble gitt følgende mandat fra Kirkerådet:

Styringsgruppa vil ha hovedansvar for å styre arbeidet med trosopplæringsreformen innenfor de rammer som blir fastsatt av Kirkerådet. Styringsgruppa gis ansvar for den løpende ledelse av forsøks- og utviklingsarbeidet, herunder prosjektsekretariatets faglige arbeid, både mht. organisering, framdrift og innhold. Styringsgruppa rapporterer til Kirkerådet og har et nært, løpende samarbeid med Kirkerådets sekretariat.

Styringsgruppa hadde sitt første møte 8. september 2003. Styringsgruppa har rapportert årlig til Kirkerådet og Kirkemøtet. Kultur- og Kirkedepartementet har mottatt både årsrapporter, muntlige statusrapporter og fortløpende evalueringsrapporter. I 2007 oversendte Kirkerådet på departementets anmodning en omfattende statusrapport pr 1. august 2007.

Styringsgruppa har i prosjektperioden avholdt 26 møter, hvorav 6 har vært to-dagersmøter. De øvrige har vært holdt som heldagsmøter. Styringsgruppa har også i tilknytning til to-dagersmøtene hatt drøftinger og møter med lokale menighetsprosjekter.

Styringsgruppa har arbeidet med å legge opp og gjennomføre en strategisk plan for prosjektperioden. Sentralt i Styringsgruppas arbeid har vært forståelsen av at forsøks- og utviklingsarbeidet har den lokale menighet i fokus. Det har vært en hovedoppgave for Styringsgruppa å legge til rette for et offensivt lokalt forsøks- og utviklingsarbeid. Samtidig har det vært viktig å involvere og utfordre regionale og nasjonale barne- og ungdomsorganisasjonene, ulike utdannings- og kompetansemiljøer til en omfattende dugnadsprosess for å fornye kirkens trosopplæring for alle døpte.

Styringsgruppa har lagt de sentrale føringene for alle utlysningsprosessene, vurdert kriterier for søknadsbehandling og vedtatt tildelingene. Det at mer enn 80 % av menighetene i Den norske kirke har utviklet prosjektsøknader og i den forbindelse lagt ned et omfattende arbeid med strategisk gjennomtenkning av nåværende trosopplæring og planlegging av en fornyet trosopplæring, gjør trosopplæringsreformen til en omfattende strategi- og dugnadsprosess i Den norske kirke.

Et viktig fokus for Styringsgruppa har vært å utvikle strukturer rundt menighetenes utviklingsarbeid som virker kvalitetsfremmende og bidrar til å utvikle kirken som en

lærende organisasjon. Styringsgruppa har gjennomført risikoanalyser og pekt på kritiske faktorer for utviklingsarbeidet. Styringsgruppa har også hatt særlige fokus på samisk trosopplæring, FOU- arbeid, forhold til de øvrige reformprosessene i Den norske kirke, utvikling av en kommunikasjonsplattform for reformen, barne- og ungdomsorganisasjonenes rolle og at trosopplæringen skal favne alle uansett funksjonsnivå.

For samisk trosopplæring vil det være viktig å styrke både nasjonale og regionale ressurser og ansvar for reformens videreutvikling. I det videre arbeidet med nasjonal fordelingsnøkkel må det tas hensyn til høyere kostnader ved flerspråklighet, og det bør arbeides særskilt med rekruttering av samisktalende til kirkelige stillinger. I den videre utviklingen av faglige nettverk vil det også være viktig å videreføre og videreutvikle faglige nettverk for samisk trosopplæring, jf behandlingen i Samisk kirkeråd, sak SKR 34/08.

Styringsgruppa har mottatt rapporter fra prosjektleder både i møtene og mellom møtene. I Kirkerådets møte 13.-14. februar 2007 fikk Styringsgruppa et tilleggsoppdrag i å utarbeide forslag til ny plan for trosopplæring (sak KR 10/07). Planens første del er innarbeidet i Styringsgruppas rapport og vil innarbeides i forslag til ny plan for trosopplæring, som sendes til høring våren 2009 med tanke på Kirkemøtebehandling i 2009.

Styringsgruppas rapport vil grafisk tilrettelegges og offentliggjøres i sin komplette form på trosopplæringskonferansen 21. og 22. oktober 2008.

Sentralt i Styringsgruppas rapport er:

- Fokuset på alle døpte. Trosopplæringsreformen har fokusert på det hellige ansvar for alle døpte. Gjennom utlysninger, publikasjoner og annen formidling har reformen medvirket til et fornyet fokus på dåpen, alle døpte og folkekirkens utfordring i å kommunisere bredt med alle døpte samt deres foreldre og faddere.
- Et offensivt forsøks- og utviklingsarbeid med den lokale menighet i sentrum. Reformen er vedtatt med et forsøks- og utviklingsperspektiv. Styringsgruppa har søkt å holde disse utfordringene sammen. Dels et utprøvende forsøksperspektiv og del utvikling av et fagfelt på opprettelse av faste stillinger og utvidelse av et nøkkelområde i kirkens virksomhet.
- Rekruttering og stillinger. Det er rekruttert mange med et ansettelsesforhold til kirken gjennom reformen. Rekrutteringen til stillinger i prosjektperioden har vært tilfredsstillende.
- Samisk trosopplæring. Dels er dette prioritert i prosjekter knyttet til Samisk kirkeråd gjennom prosjekter knyttet til rekruttering og materiellutvikling, fagsamlinger og utvikling av en digital nettbasert læring. Dels er det gitt som utfordring gjennom utlysning og tildeling til menighetsprosjekter.
- FOU-arbeid. Reformen har gitt kirken et stort spekter av nye erfaringer. Mye forsknings- og utviklingsarbeid er gjort, og utfordringene til å videreføre og

intensivere dette er store. Mange FOU-prosjekter avsluttes og leverer sine bidrag høsten 2008.

- Integrering og tilrettelegging for alle. Alle betyr alle – uansett funksjonsnivå. Gjennom regionale og nasjonale prosjekter er det utviklet både materiell, metoder og fagarbeid. Alle tiltak i rapporteringsverktøyet dokumenterer menighetenes arbeid med tilretteleggingsperspektivet i trosopplæringen.
- Økonomiforvaltning. Styringsgruppa har i perioden 2004-2008 forvaltet 376 millioner til fornyelse av kirkens trosopplæring. Styringsgruppa har i tråd med Stortingets føringer vektlagt at midlene skal i hovedsak brukes til utøvende forsøks- og utviklingsarbeid der barn og unge bor. De administrative kostnadene har bevisst vært holdt på et minimum.

Evaluering av trosopplæringsreformen.

Arbeidsfellesskapets sluttrapport ”Kunnskap, opplevelse og tilhørighet”, Otto Hauglin (red.), Håkon Lorentzen (red.) og Sverre Mogstad (red.), følger med som vedlegg til Styringsgruppas rapport. I rapportens oppsummerende hovedkonklusjon heter det:

Hovedkonklusjoner

Våre hovedkonklusjoner bygger på data, analyser og vurderinger i de foregående kapitlene.

Man har valgt å gjennomføre både en forsøksfase samtidig som man har startet reform-implementeringen, og dette har etter vårt syn bidratt til å svekke forsøksdelen av reformen.

Vi konstaterer at det er gjennomført et stort mangfold av aktiviteter og at disse har lagt grunnlaget for lokal utprøving, erfaringsinnhenting og læring. Det har foregått en lokal teologisk refleksjon om dåp og opplæring og utviklet en ny tenkning om læring som legger vekt på at læring skjer i et praksisfellesskap. Gudstjenestens sentrale plass og synet på barn og unge som subjekter, deltakere og sentrale aktører representerer kanskje den mest vesentlige endring i forsøksfasen. På den annen side er det avdekket at reformen så langt mangler en nærmere bestemmelse av hva skal være trosopplæringens kunnskapsinnhold. Vi mener også at erfaringsmaterialet fra forsøkene så langt ikke kan si noe om hvordan en systematisk trosopplæring for hele aldersgruppen bør se ut. Med utgangspunkt i tre hypoteser spurte vi hva som hadde skapt endringene i forsøksfasen. Vi synes å erfare at forsøksmenighetene langt på vei har vært preget av læringsprosesser der systematisk utprøving av ulike typer tiltak har preget virksomheten. Vi fant at forsøksmenighetene tilpasset seg de sentrale rammebetingelsene, men at de i mindre grad har vært utsatt for likedanningsprosesser på innholdssiden. Endelig konstaterte vi at forsøksmenighetene langt på vei videreførte, forankret og videreutviklet trosopplæringen med grunnlag i egne, lokale tradisjoner for tros- og dåpsopplæring.

Selv om vår konklusjon er at prosjektledelsen i for liten grad har vektlagt en utprøvende forsøksstrategi og nå står overfor betydelig utfordringer knyttet til å aggregere forsøks erfaringene over i en varig reform, ser det ut til at forsøksfasen har vitalisert Den norske kirkes barne- og ungdomsarbeid på en måte som savner sidestykke. Utfordringene nå er knyttet til de oppgavene som må løses for å implementere en varig reform. Men et godt grunnlag for denne implementeringen er at ikke bare forsøksmenighetene, men også ikkeforsøksmenighetene, i 2009 har et langt bedre utgangspunkt for å bygge ut en systematisk trosopplæring for alle døpte fra 0-18 år enn de hadde i 2003 da Trosopplæringsreformen ble igangsatt.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Det forutsettes at det videre arbeid med trosopplæringsreformen skjer innenfor de økonomiske rammer som til enhver tid stilles til disposisjon.